

RAPPORT

Detaljregulering Simonstad næringsområde – kulturminner og kulturmiljø

OPPDRAKSGIVER

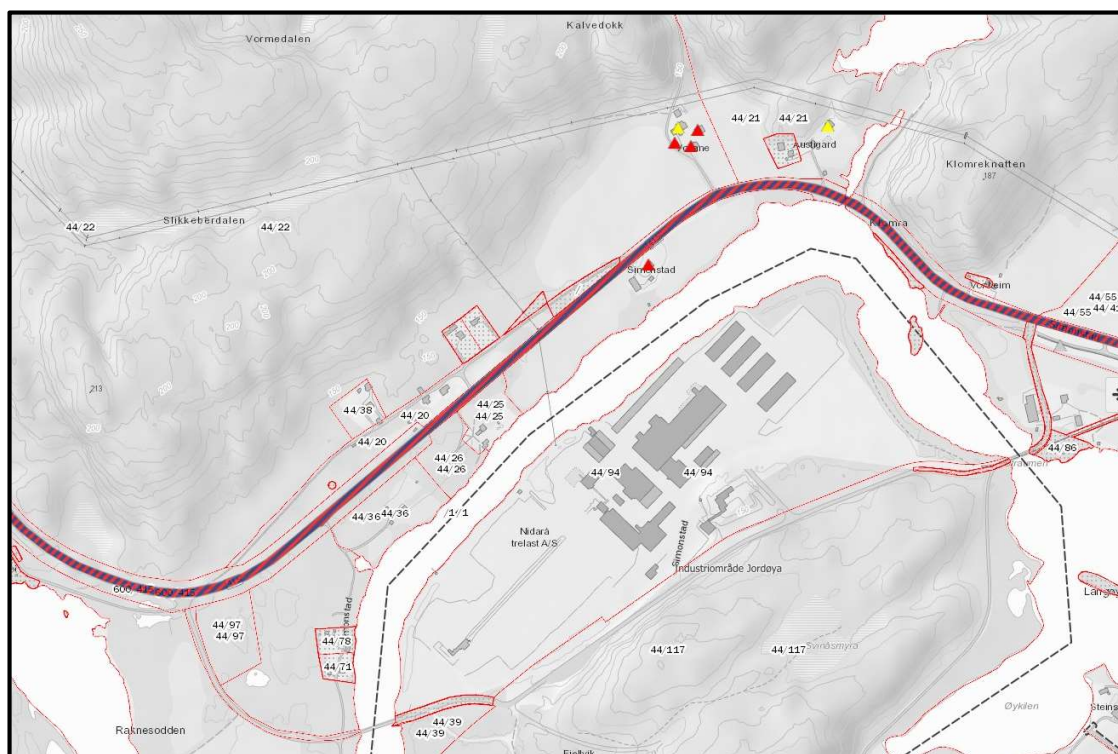
Åmli kommune

EMNE

Kulturminner og kulturmiljø

DATO / REVISJON: 1. mai 2019

DOKUMENTKODE: 10204126-TVF-RAP-01

Denne rapporten er utarbeidet av Multiconsult i egen regi eller på oppdrag fra kunde. Kundens rettigheter til rapporten er regulert i oppdragsavtalen. Hvis kunden i samsvar med oppdragsavtalen gir tredjepart tilgang til rapporten, har ikke tredjepart andre eller større rettigheter enn det han kan utlede fra kunden. Multiconsult har intet ansvar dersom rapporten eller deler av denne brukes til andre formål, på annen måte eller av andre enn det Multiconsult skriftlig har avtalt eller samtykket til. Deler av rapportens innhold er i tillegg beskyttet av opphavsrett. Kopiering, distribusjon, endring, bearbeidelse eller annen bruk av rapporten kan ikke skje uten avtale med Multiconsult eller eventuell annen opphavsrettshaver.

Forsidebilde:

Kart over området fra Riksantikvarens database for kulturminner og kulturmiljø – Askeladden.

RAPPORT

OPPDRAG	Detaljregulering Simonstad næringsområde	DOKUMENTKODE	10204126-TVF-RAP-01
EMNE	Kulturminner og kulturmiljø	TILGJENGELIGHET	Åpen
OPPDRAGSGIVER	Åmli kommune	OPPDRAGSLEDER	Parul Khandelwahl
KONTAKTPERSON		SAKSBEHANDLER	Tanja Røskar
KOPI		ANSVARLIG ENHET	10232031 Seksjon for landskap, areal og utredning

SAMMENDRAG

Det er foretatt en gjennomgang og verdivurdering av kulturminner ved Simonstad næringsområde, og konsekvensene for kulturminneverdiene ved gjennomføring av foreslått utbygging i området.

Den fredede fylkesvei 415 går gjennom planområdet. Veien er forskriftsfredet fra Storbrua til Rislandfeta, i henhold til Statens veivesens landsverneplan. Det finnes ingen andre kjente kulturminner innenfor planområdet.

I tråd med planprogrammet er to ulike alternativer vurdert. 0-alternativet tilsvarer dagens situasjon i planområdet og er vurdert til å ha hverken positive eller negative konsekvenser for kulturminner eller kulturmiljø. Hovedalternativet omfatter tilrettelegging for næring på begge sider av Fv415 med en kombinasjon av mulighetsstudiets alternativ 1 og 6. Dette vil ha middels til store konsekvenser for den fredede veistrekningen Fv415. Konsekvensene vil være konsentrert rundt kryssingen av veien og byggegrensene langs veien.

Rapporten utreder mulige konsekvenser for Fv415 i sammenheng med en utvidelse av næringsområdet, mulige avbøtende og andre tiltak som må planlegges/utføres i forkant av utbyggingen.

00	1. mai 2019	Kulturminner og kulturmiljø	TR	FAS	TR
REV.	DATO	BESKRIVELSE	UTARBEIDET AV	KONTROLLERT AV	GODKJENT AV

INNHOLDSFORTEGNELSE

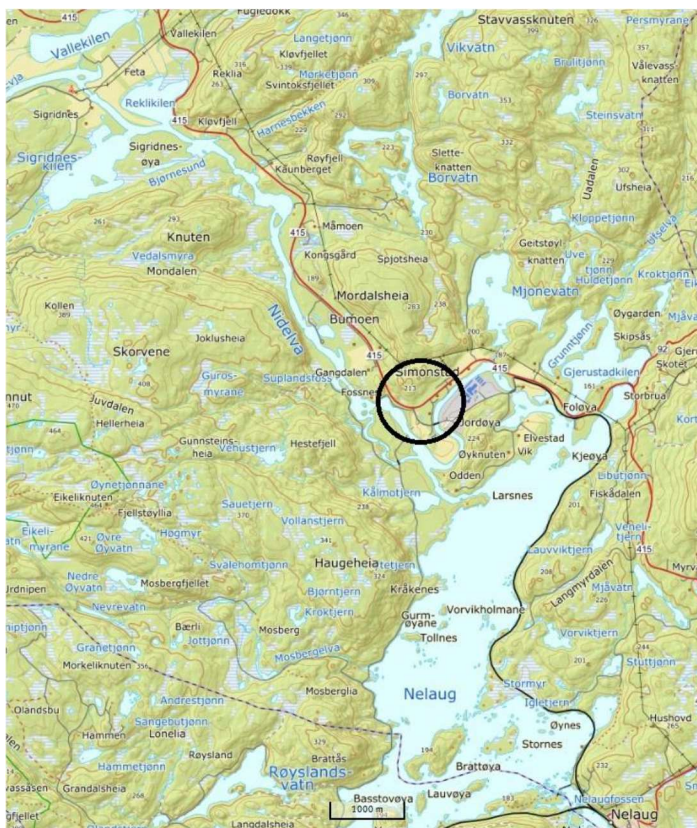
1	Bakgrunn.....	5
1.1	Beskrivelse av planområdet.....	6
2	Kulturminner i og ved planområdet	7
2.1	Innhenting av informasjon.....	7
3	Fylkesvei 415.....	8
3.1	Beskrivelse	8
3.2	Vernestatus og verneverdi	8
3.3	Konsekvenser	9
3.3.1	0-alternativet	9
3.3.2	Hovedalternativet.....	9
4	Avbøtende tiltak	10
5	Oppfølgende undersøkelser	10
6	Konklusjon	11

1 Bakgrunn

Formålet med planarbeidet er å tilrettelegge for næringsareal i området som ligger vest for eksisterende Jordøya næringsområde, hvor Bergene Holm Nidarå har sin industri. På Jordøya er det også under etablering et anlegg som skal produsere råolje fra tømmer, kvist, topp og flis fra skogbruket. Kommunen ønsker å tilrettelegge Simonstad næringsområde for komplementerende næring for aktivitetene på Jordøya.

I kommuneplanens arealdel er området i all hovedsak avsatt til LNF-formål, et mindre område med næringsformål inngår også i området. Fylkesvei 415 går gjennom planområdet. Planarbeidet er ikke i tråd med overordnet formål, og utløser derfor krav om konsekvensutredning.

Planområdet er beliggende rett vest for eksisterende næringsarealer på Jordøya. Bergene Holm Nidarå har sin industri med foredling av tømmer til skurlast og videreforedling som høvling, impregnering, fingerskjøting og overflatebehandling. Biozin AS etablerer seg med et eget anlegg for produksjonsvirksomhet av biodrivstoffet biozin®. Biozin® er en type råolje som produseres fra biologisk materiale og er et bærekraftig alternativ til bensin, diesel og naturgass fra fossile kilder. Som råvarer vil produksjonen av biozin® på Jordøya benytte tømmer, kvist, topp og flis fra skogbruk, samt biprodukter fra sagbruket som ligger på nabotomta. Biodrivstoffet produseres så nært til råvarene som mulig og leveres til raffineri som halvfabrikata for videreforedling til bensin og diesel. Det er mulig at det kan bli behov for komplementerende næring som tilbyr nødvendig service og tjenestefunksjoner som kan etablere seg i nær tilknytning til biozin®-anlegget og sagbruket Bergene Holm Nidarå. Sagbruket bygger ut og utvider kapasiteten fra et tømmerforbruk på 275 000 m³ i dag til 350 000 m³ i framtida.

Figur 1
Landskapet rundt innløpspartiet for Nidelva i innsjøen Nelaug. Planområdets beliggenhet er avmerket med sirkel.

1.1 Beskrivelse av planområdet

Bygda Simonstad er preget av lave åser og småkupert landskap med spredte skogbruks- og landbruksområder. Nidelva slynger seg gjennom området, og hele området har spredt bebyggelse som består av gårdsbruk, eneboliger og hytter. Simonstad har ingen bygg med offentlig eller private servicetilbud. Nærmeste brannstasjon er i Åmli ca. 13 km fra næringsområdet.

Hovedbrannstasjonen ligger i Arendal. I tillegg har Bergene Holm Nidarå et godt utbygd industribrannvern.

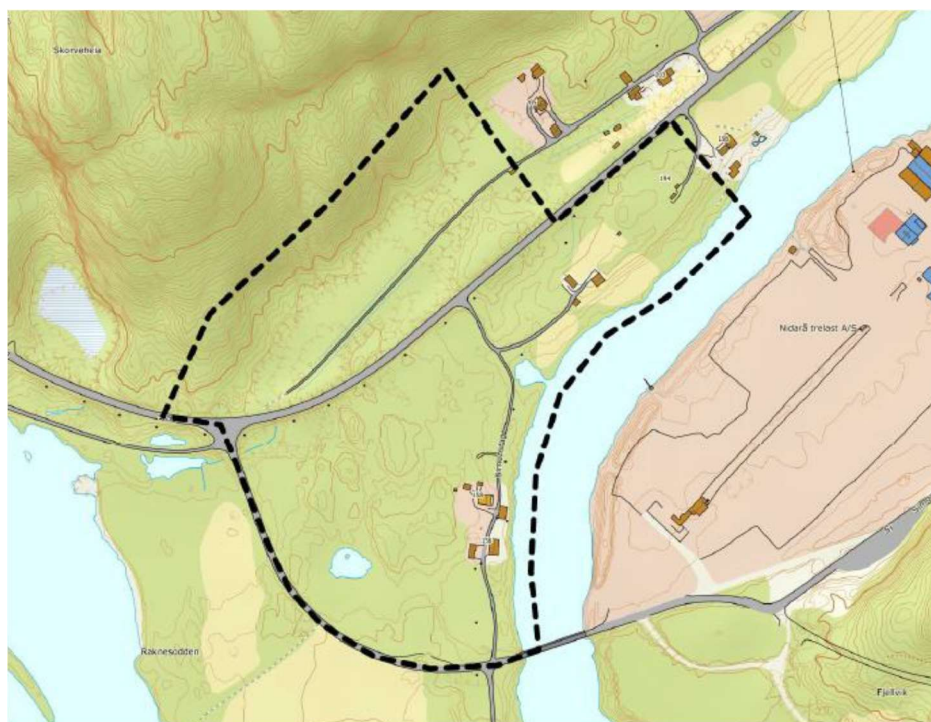
Næringsområdet med trelastvirksomheten og det prosjekterte Biozin®-anlegget ligger i sin helhet på Jordøya med regulert jernbanelinje inn på området. Arbeidet med å realisere jernbanelinjen pågår. Det antas at videre næringsutvikling vil føre til flere og mer varierte arbeidsplasser til området som vil ha positive konsekvenser for bygdeutviklingen og lokalt næringsliv.

Fylkesvei 415 går gjennom planområdet. Veien går fra Simonstad som, har vært et sentralt sted for trelastindustri i lang tid, mot Åmli. Veien går i et kupert terreng i indre Agder og følger for en stor del Nidelva. Den har fullgod standard og er delvis lagt i den nedlagte jernbanens trase. Ved Simonstad ligger deler av skinnegangen igjen. Flere stasjonsbygninger står igjen langs veien. Veien ble bygd i perioden 1965 til 1973 som kompensasjon da jernbanen ble nedlagt. Skogbruk og treforedling har i flere hundre år vært en viktig virksomhet, og tømmertransport utgjør i dag en viktig bruk av veien. Standarden på veien måtte være god nok til at denne transporten kunne gå over fra jernbane til vei.

Fylkesvei 415 er forskriftsfredet fra Storbrua til Rislandfeta, i henhold til Statens vegvesens landsverneplan av 21.12.2009 og er oppført i Nasjonal verneplan for veger, bruer og vektrelaterte kulturminner som objekt nr. 200. Veien er registrert i Askeladden under id 1290252.

Fylkesvei 415 betegnes som en kompensasjonsvei. Kompensasjonsveiene er et typisk trekk for Agderfylkene og et viktig trekk i perioden etter 1960 på landsbasis. Fylkesvei 415 er et eksempel på en kompensasjonsvei som erstattet nedlagt jernbane. Veien har lange rettstrekninger og slake

kurver, noe som tydelig vitner om at veien er lagt i den gamle jernbanetraseen.

Figur 2
Planavgrensning for utvidelse av Simonstad næringsområde

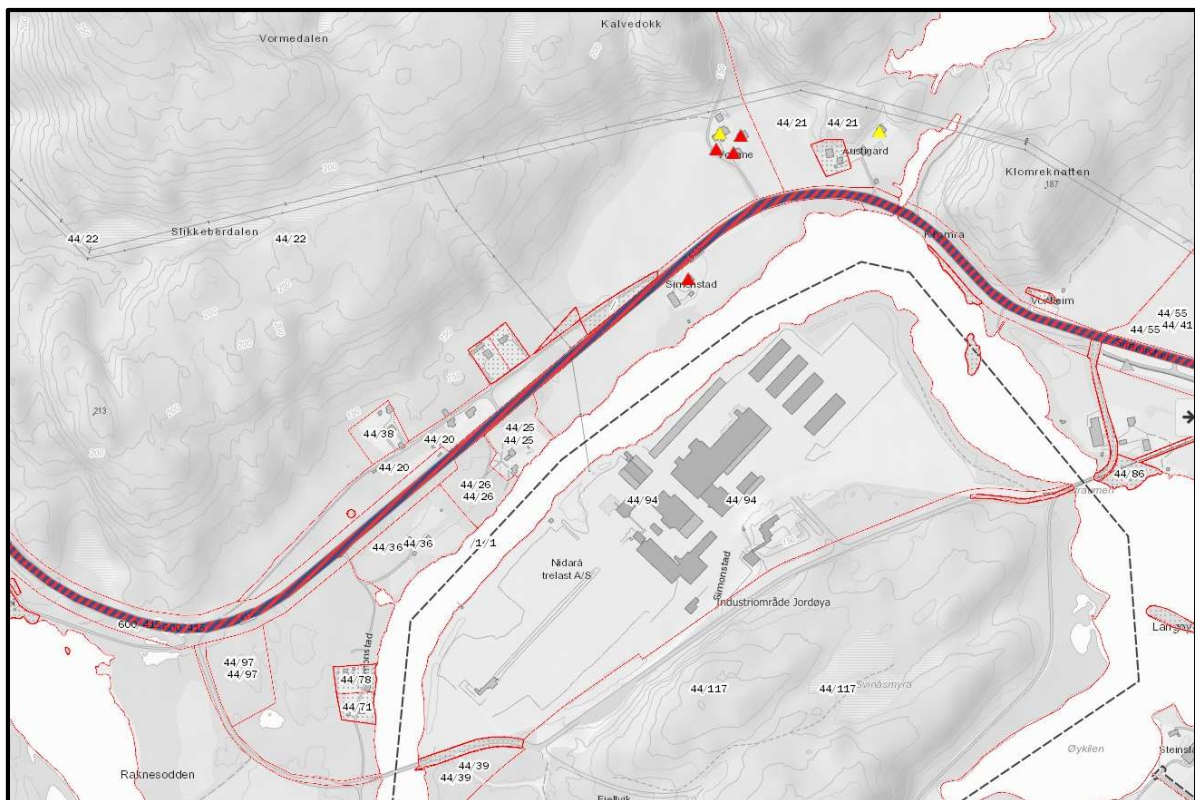
2 Kulturminner i og ved planområdet

Den fredede fylkesvei 415 går gjennom planområdet. Veien er forskriftsfredet fra Storbrua til Rislandfeta, i henhold til Statens veivesens landsverneplan av 21.12.2009 og er oppført i *Nasjonal verneplan for veier, bruer og vektrelaterte kulturminner* som objekt nr. 200. Veien er registrert i Askeladden under id 1290252.

Fylkeskommunen har meldt tilbake i etterkant av varsel om oppstart at de ikke har kjennskap til noen automatisk freda kulturminner innenfor planområdet, og at området er ikke tidligere registrert med hensyn til automatisk fredete kulturminner. De navner også at øst for, og utenfor planområdet, er det kjent en langrøys fra bronsealder-jernalder med Askeladden Id 238162.

Det ligger et SEFRAK registrert våningshus rett utenfor planområdet i øst på sørsiden av Fv415 (Haugen, SEFRAK 0929-0109-002) med datering 1800-tallet. Et lite stykke lengre unna planområdet, nord for Fv415 ligger tunet Vollane med fire SEFRAK registrerte bygninger. Et våningshus (SEFRAK 0929-0109-003) datert til andre kvartal 1800-tallet, et eldhus (SEFRAK 0929-0109-005) fra 1700-tallet, et stolpehus (SEFRAK 0929-0109-004) fra 1800-tallet og et uthus (SEFRAK 0929-0109-006) fra fjerde kvartal 1800-tallet.

I denne rapporten er kun fylkesvei 415 beskrevet og utredet.

Figur 3. Kart fra Askeladden med Fv415 og SEFRAK registrerte bygninger avmerket.

2.1 Innhenting av informasjon

I arbeidet er følgende hovedkilde benyttet:

- Askeladden

3 Fylkesvei 415

Fylkesvei 415 er gjennom planområdet er objekt nr 200 i Statens vegvesens landsverneplan. (Askeladden id 129025: Storbrua-Rislandsfeta - 200 SVV NVP / Storbrua-Ris.)

3.1 Beskrivelse

Veien går fra Simonstad, som har vært et sentralt sted for trelastindustri i lang tid, mot Åmli. Veien går i et kupert terreng i indre Agder og følger for en stor del Nidelva. Den har fullgod standard og er delvis lagt i den nedlagte jernbanens trase. Ved Simonstad ligger deler av skinnegangen igjen. Flere av stasjonsbygningene står igjen langs veien og benyttes i dag som boliger. Det finnes også en bevart forstøtningsmur ved Reklíkilen og en lasterampe ved Valleíkilen som inngår i fredningen. Storbrua og T-krysset fv 415 - rv 41 inngår ikke i fredningen.

Veien ble bygd i perioden 1965 til 1973 som kompensasjon da jernbanen ble nedlagt. Skogbruk og treforedling har i flere hundre år vært en viktig virksomhet i Aust-Agder, og tømmertransport utgjør i dag en viktig bruk av veien. Standarden på veien måtte være god nok til at denne transporten kunne gå over fra jernbane til vei. Kompensasjonsveier har generelt hatt fullgod standard fordi veiene skulle være gode erstatninger for jernbanen som forsvant, eller som aldri kom.

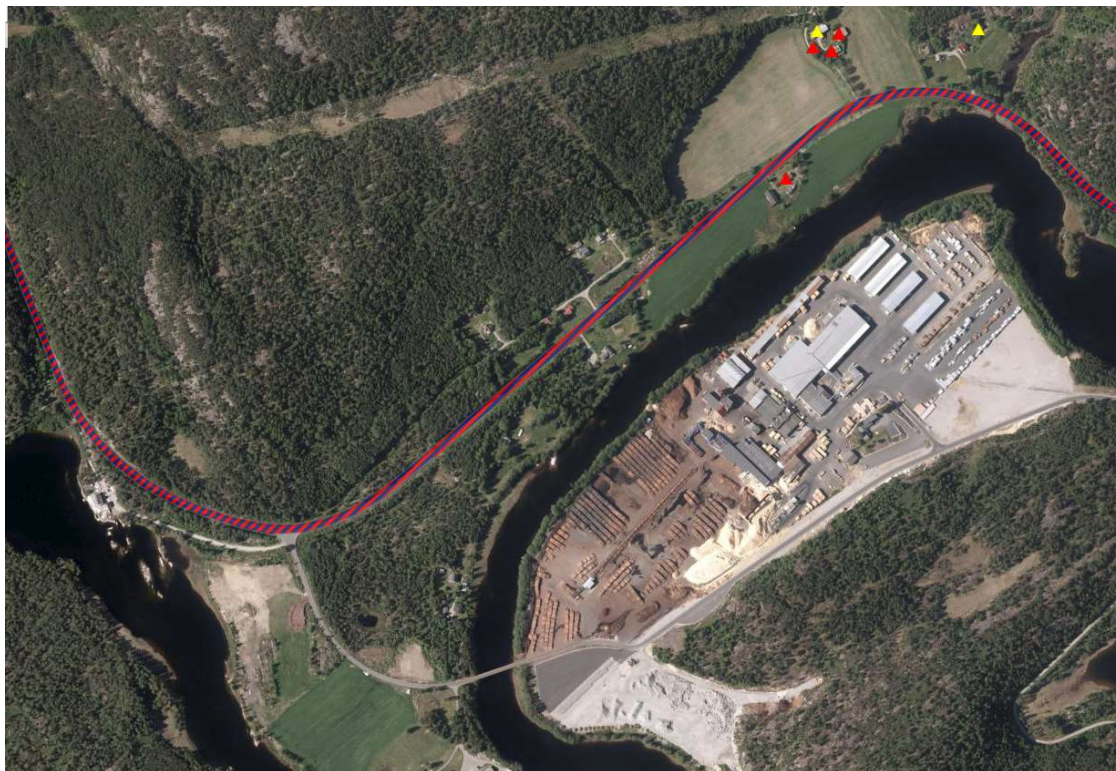
Figur 4. Fv415 (den smaleste og retteste linjen), da jernbanelinje, i juli 1969. (Foto: Nor-Fly)

3.2 Vernestatus og verneverdi

Vernetype Forskriftsfredet Lovgrunnlag Kulturminneloven av 1978 Paragraf(er) 22a (Fredning av byggverk og anlegg i statens eie) Vernedato 21.12.2009

Kompensasjonsveiene er et typisk trekk for Agderfylkene og et viktig trekk i perioden etter 1960 på landsbasis. To ulike former for kompensasjonsveier ble bygd, de som erstattet nedlagt jernbane, og de som ble bygd med høy standard der jernbane en gang var planlagt. Denne er et eksempel på de første. Veien har lange rettstrekninger og slake kurver, noe som tydelig vitner om at veien er lagt i den gamle jernbanetraseen. Veistrekningen ønskes bevart slik den ligger med linjeføring og bredde.

Fredningen har som formål å sikre og bevare et utvalg veier og anlegg som er representative for den historiske utviklingen av veinettet i Norge fra omkring 1537 og fram til i dag, knyttet til et bredt spekter av Statens vegvesens virksomhet over hele landet. Formålet med å frede veiens eksisterende strukturer er å bevare hele veilegemet med overbygning og underbygning. I overbygning inngår murer, sideterreng, rekkverk og annet veiutstyr. I underbygning inngår grøfter, sideterreng, stikkrenner og murer.

Figur 5. Luftfoto fra Askeladden med kulturminnene i og ved planområdet avmerket.

3.3 Konsekvenser

3.3.1 0-alternativet

Ingen spesielle konsekvenser. En evt. gjengroing vil på sikt kunne gi utfordringer knyttet til forståelse av kulturminnet.

0-alternativet har verken positive eller negative konsekvenser for Fv415 som kulturminne.

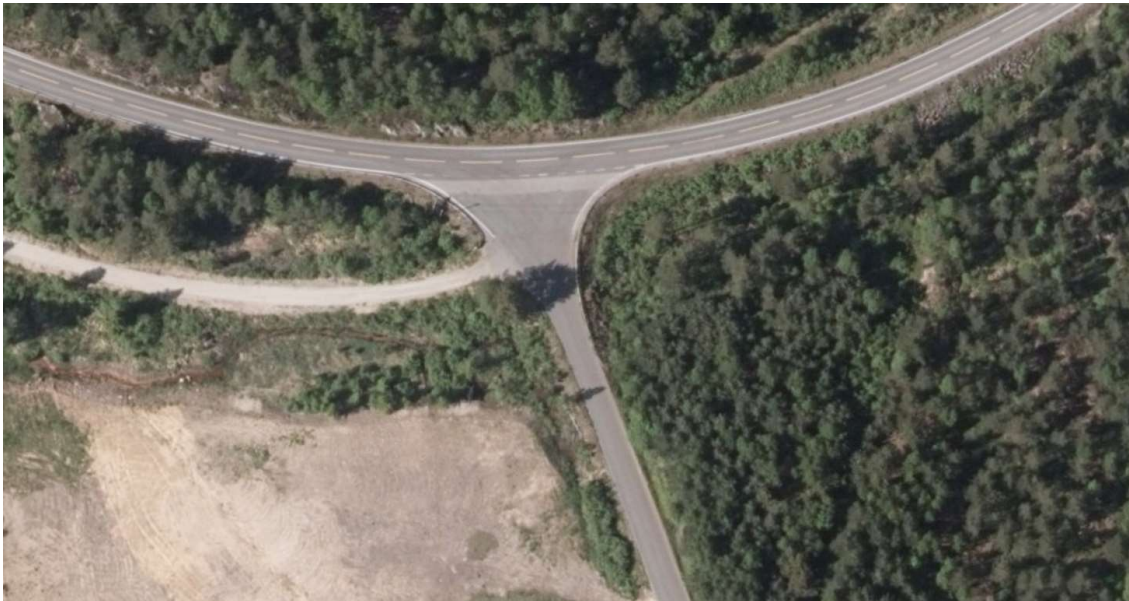
3.3.2 Hovedalternativet

Planområdet dekker mulighetsstudiets alternativer 1 og 6 som er adskilt av den fredede veistrekningen Fv415. I dag finnes det en avkjøring fra Fv415 mot eksisterende næringsområde (figur 6). Ved utbygging av de nye næringsområdene vil avkjørselen måtte endres til et kryss hvor veien vil krysse Fv415, noe som vil få konsekvenser for kulturminnet. Dette kan løses med plankryss eller rundkjøring, begge deler er løsninger vil kreve inngrep og vil ha konsekvenser for Fv415 hvorav en rundkjøring vil ha de største konsekvensene.

Utbygging av tilstøtende arealer vil kunne ha en påvirkning på kulturminnet hvis de legges for tett opp mot veilinjen. I fredningen av veien inngår også grøfter, sideterreng, stikkrenner og murer, bebyggelse eller terrenginngrep lagt for nære veilinjen kan derfor være i strid med fredningen. Rent

visuelt sett kan en innbygging av veien på en eller begge sider også endre forståelsen av veien som et kulturminne.

Hovedalternativet vil ha middels til store negative konsekvenser for kulturminnet.

Figur 6. Detalj av eksisterende T-kryss mellom avkjøring til nåværende næringsområde og Fv415.

4 Avbøtende tiltak

I forbindelse planarbeidet må det avklares med kulturvernmyndighetene hvordan kulturminnene skal håndteres i forhold til tiltaket både i anleggsfasen og i etterkant. Utbygger må utarbeide en plan for avbøtende tiltak i tillegg til hvilken løsning som blir valgt for kryssing av Fv415.

Byggegrensene på hver side av den fredede veien bør trekkes så langt tilbake som mulig for å ikke forringe den visuelle forståelsen av kulturminnet. Bygninger som grenser opp mot veien bør ha en nedtrapping av høyder av samme årsak.

Et minimum av tiltak vil være dokumentasjon av veien/strekningen som blir berørt.

5 Oppfølgende undersøkelser

Planområdet ble befart av kulturminneseksjonen på fylkeskommunen 2. oktober 2018 og har blitt vurdert ut fra generell kunnskap om forhistorisk og historisk tid, tilgjengelig kartgrunnlag, flyfoto og lidardata. Med bakgrunn i planområdets beliggenhet og nærhet til kjente automatisk fredete kulturminner, ble det vurdert at det er potensielle for uregistrerte automatisk fredete kulturminner, særlig fra periodene jernalder og middelalder.

På dette grunnlag varslet seksjonen for kulturminnevern i merknad til varsel om oppstart av regulering at det vil være nødvendig med en arkeologisk registrering for å avklare forholdet til automatisk fredete kulturminner, jf. undersøkelsesplikten etter kulturminneloven § 9.

Kostnadene med registreringen bæres av tiltakshaver. Fra 1.1.2016 trådte det i kraft nye statlige retningslinjer for gjennomføring av undersøkelsesplikten og budsjettering av arkeologiske registreringer iht. kulturminneloven § 9, jf. § 10.

I merknaden fra fylkeskommunen varsles at eget kostnadsoverslag og prosjektplan vil bli utarbeidet og sendt til tiltakshaver for godkjenning.

6 Konklusjon

Den ønskede utbyggingen kan medføre konflikt med middels til store negative konsekvenser for den fredede veistrekningen Fv415 som går gjennom hele planområdet.

Det største potensialet for konflikt er der veien fra eksisterende næringsområde evt. skal forlenges og krysse Fv415. I dette krysset må det påregnes at det må gjøres inngrep som vil medføre behov for å søke om dispensasjon fra fredningen.

En annen mulig konflikt vil være dersom bygninger på begge sider av veien legges for tett opptil veibanen. Bebyggelse som berører elementer som er med i fredningen (grøfter, sideterreng, stikkrenner og murer) vil medføre behov for å søke om dispensasjon fra fredningen. For bebyggelse som ikke berører fredede elementer, men som kan oppfattes som at de utgjør en forringelse av det visuelle uttrykket er det mulig at fylkeskommunen vil ha merknader til byggegrenser m.m.